

Україна молода

Бойова газета героїчної нації

ТРАГЕДІЯ ЛЮДИНОРОБОТА-МІЛЬЯРДЕРКИ: У ТЕАТРИ ФРАНКА ВІДБУЛАСЬ ПРЕМ'ЄРА ВИСТАВИ «ВІЗИТ»

19.04.2023

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

Клер-мільярдерка здатна купити правду й людей.

Нещодавно на сцені Національного драматичного театру імені Івана Франка відбулася чергова прем'єра — режисер Давид Петросян представив виставу «Візит» за п'єсою «Візит старої дами» швейцарського драматурга Фрідріха Дюрренматта.

Цей автор часто звертається в п'єсах до мотиву злочину й покарання за нього. Герої Дюрренматта доходять тієї точки неповернення, яка запускає годинник, що обов'язково проб'є час відповідальності за скоєне.

Персонаж усвідомить, до чого призвів його необережний вчинок, наскільки небезпечною може бути легковажність, якої він припустився в минулому.

Вистава «Візит» — це історія про злочин і покарання, яке наздоганяє Альфреда (грають народні артисти України Олексій Богданович та Олег Стальчук) через багато років. І виконавцями покарання стають усі мешканці містечка, які в бажанні відновлення «справедливості» (не) здатні убити.

Альфред — призвідець трагедії. А як інакше назвати життя Клер Цаханасян (народна артистка України Наталія Сумська), як не трагедією завдовжки в життя? Жінка, звинувачена колись давно в розпусті, полишає рідне містечко.

Тоді, багато років тому, вона втрачає дитину, стає повією, опиняється в борделі... Й водночас Доля (пан Випадок, який панує у п'єсах Дюрренматта) дарує їй одруження з літнім Цаханасяном, від якого у спадок до Клер переходять його мільярди.

Старий добре знався на фінансовому ринку й був прекрасним гравцем на тому полі. А що Клер? Усе її життя — це час чекання, щоб одного дня повернутися до рідного містечка, аби здійснити покарання.

Режисер вистави Давид Петросян показав Клер Цаханасян як постгуманістичного персонажа. Жінка потрапляла в катастрофи, має протези замість руки й ноги. А у фіналі вона — точніше золота статуя — «розпадається» на маленькі фрагменти, що символізують своєрідну постгуманістичну евхаристію: від людини нічого не залишилося, вона не змогла перемогти в битві з життям.

Буде міф про величну й містичну пані Цаханасян — як месію чи дияволицю? Клер роздирають, подібно до Жана-Батиста Гренуя в «Запахх» П. Зюскінда. Водночас із демонічним образом холодної мільярдерки контрастує манера гри Наталії Сумської.

Акторка гуманізує свою героїню, робить її жіночною, людяною, живою... Такий образ дивує глядача: він контрастує з симулякром Клер Цаханасян, який створено у свідомості мешканців маленького забутого містечка, де колись зупинявся Гете й де свій шедевр написав Брамс.

Манерою гри Наталія Сумська показує, скільки людяності є в тієї, яка для інших стала міфом, демонічною жінкою-таємницею, поруч із якою не менш демонічний почт, котрий вияскравлює мотиви патологічної спокусливості й демонічної зваби, танатологічного еротизму й загалом агресивної сексуальності, з якої знімає табу Клер.

Її почт — демонічний дворецький, який колись був суддею (народний артист Петро Панчук і заслужений артист України Вадим Полікарпов), сліпі кастрати (заслужені артистки Ксенія Баша і Наталія Корпан, Іван Шаран, Павло Шпегун), служниці з мечами (Олена Івасіва-Фесуненко, Тетяна Кришталь, Дар'я Легейда, Оксана Сидоренко, Мальвіна Хачатрян, Анастасія Рула), загадкова скриня з «лихом», у якій сховано щось монструозне, агресивне й «моторошне», а також труна, «яка ще може знадобитися».

Пристрасть і смерть — два концепти, які вияскравлюють образ Клер. Вона людина, смертна, одержима помстою, й водночас вона — постгуманістичний продукт людства. Їй уже байдуже до світу і його моралі.

Люди зробили її такою, якою вона є тепер. Вона сама встановлює («купує») справедливість, розуміючи, що з цієї гри вже не вийде людиною. Можливо, тому протягом усієї гри вона є надзвичайно людяною: Клер — гуманістка, котра нагадує, що «за все потрібно платити». Їй водночас вона жінка з болем, жінка з трагедією (приспосованство і зрада коханого, втрата дитини, осуд, перебування на маргінесі життя...).

Наталія Сумська гуманізує свою героїню.

Клер — джерело влади, втілення того, що приваблює й що є страхіливим водночас. Вона має успадковані мільярди й готова віддати їх на розвиток свого містечка. Проте героїня висуває умову: як завжди в Дюрренматта, вона має морально-етичний характер і пов'язана з минулим злочином.

На початку вистави волею долі Альфреду обіцяють кандидатство у бургомістри: пияк і аутсайдер, він миттєво намагається перетворитися на імпазантного чоловіка, який має допомогти здобути гроші мільярдерки.

Людина в Дюрренматта — це істота слабка. Вона йде за власними бажаннями, її можна залякати, вона жадає грошей і статусності... Утім насправді Дюрренматт ставить питання про осмислене буття: чи розуміє людина, що вона прожила значний відрізок часу у брехні й ілюзії щастя? Чи розуміє вона, що її колишні дії можуть мати наслідки в майбутньому? Чи розуміє людина, що справедливість наздожене?

Клер-мільярдерка здатна купити правду й людей. Там, де її юнкою скривдив і оббрехав навіть у суді через підставних свідків коханий. Із міста її вигнали через «гріховну» вагітність...

Доля подарувала Альфреду можливість знову зустрітися з Клер через багато років після скоєного гріха. Ще вчора він був ніким, а сьогодні — в дорогому костюмі, проте з обличчям п'янички. Пан Випадок? Керує ним людська хитрість: «натопи» з місцевою владою прагне «підкласти» його під Клер і зробити все, щоб отримати гроші від мільярдерки. Альфред розуміє, що це шанс знову отримати статус і гроші. Тільки от навіщо вони йому?

Альфред у виставі йде шляхом внутрішнього перевтілення — він нарешті розуміє, що помилився, розуміє, що грішний, розуміє, що весь шлях Клер від жінки до постгуманістичної демоніци — це його провина. Й Альфред готовий прийняти покарання...

Навіщо Клер убивати Альфреда? В цьому простежується вже метафізична логіка кармічного типу: гештальт має бути закрито, уроборос має замкнутися в собі ж... Клер — із тих, хто тепер сама завдає болю, вона здатна на перверсивність і підтримує агресивну сексуальність навколо себе (двоє кастратів у її почті, — приклад). Бо найбільше любить справедливість, яку готова відновити через десятки років.

Теперішнє не скасує минулого, але здатне змінити майбутнє. Теперішнє для Клер у минулому. Клер і не відчуває, і відчуває водночас. Вона людиноробот, що живе з імплантованими в тіло протезами. Водночас вона досі має те, «що в серці не вмирає». У цьому амбівалентність образу й багатовимірність філософії людини, яку осмислює Дюрренматт разом із нами сьогодні, в 2023 році.